KULLEĠĠ SAN NIKOLA

L-EŻAMIJIET TA' NOFS IS-SENA – LIVELL PRIMARJU

Frar 2016

IL-ĦAMES SENA	L-ISTUDJI SOĊJALI	IL-ĦIN: Siegħa

L-Isem: ______________________ Il-Klassi: __________

Marka Totali
______
80

IĊ-ĊIVIKA

Din is-silta minn Patrick Keenan tista' tgħinek twieġeb il-mistoqsijiet li ġejjin.

Jiena għadni kemm żort l-iskejjel kollha tal-Gvern f'Malta u sebgħa f'Għawdex. Sibt li ħafna tfal qed jirrepetu l-klassi għax ma jafux jaqraw u jiktbu. Ħafna joħorġu wara l-ewwel klassi għax teżisti d-drawwa li l-ġenituri joħorġu lil uliedhom mill-iskola ta' ħdax jew tnax-il sena biex jibagħtuhom jaħdmu jew biex jgħinuhom fix-xogħol tad-dar.
Hemm saħansitra tfal li qatt ma marru skola! Nixtieq li l-iskola ssir obligatorja għal tfal minn ħamsa sa tnax-il sena, iżda għalissa dan ma jistax isir għax f'Malta u f'Għawdex għad m'hemmx biżżejjed skejjel biex jilqgħu lit-tfal kollha!

Sir Patrick Keenan

1. **Wieġeb dawn dwar is-silta li qrajt. (4 marki)**
   Aqta' sing taħt it-tajba.

a) Sir Patrick Keenan ġie Malta biex

- jibni skejjel ġodda tal-gvern.
- jistħarreġ il-qagħda tal-edukazzjoni f'Malta.
- jikxef monument ġdid f'Għawdex.

b) Din is-silta turi li l-maġġoranza tat-tfal ta' dak iż-żmien

- kienu bravi ħafna.
- kienu jħobbu jgħinu lill-ġenituri tagħhom.
- ma kinux imorru skola jew ma jkomplux jattendu.

ċ) Meta wieħed ma jkunx jaf jaqra jew jikteb jissejjaħ

- illitterat.
- litterat.
- injorant.

d) Fi żmien Sir Patrick Keenan fl-iskejjel kienet tingħata importanza

- lill-Malti.
- lill-Ingliż.
- lit-Taljan.

e) Semmi **żewġ** affarijiet li nbidlu fl-edukazzjoni minn żmien Sir Patrick Keenan sal-lum. **(2 marki)**

____

____

2. Qabbel dawn billi tikteb in-numri fil-kaxxa.
Ara l-eżempju. (5 marki)

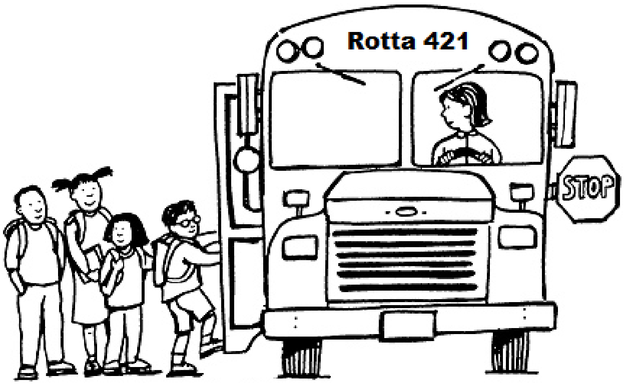

1	*L-istudenti għandhom id-dmir*		isir progress żgur.
2	Il-ġenituri għandhom id-dmir		tingħata bla ħlas.
3	Meta pajjiż ikollu sistema ta' edukazzjoni tajba	*1*	*li jmorru l-iskola, jistudjaw u joqogħdu attenti waqt il-lezzjoni.*
4	Illum l-edukazzjoni fl-iskejjel tal-Gvern		li niżviluppaw il-personalità tagħna, insibu x-xogħol u nsiru ċittadini tajbin.
5	L-iskola llum hija obbligatorja		li jibagħtu lil uliedhom l-iskola.
6	L-iskop prinċipali tal-edukazzjoni hu		għal studenti bejn 5 u 16-il sena.

3. Wieġeb billi timla l-vojt bil-kliem mogħti. (5 marki)

l-Università	ħames	Kindergarten	jistudjaw	fl-edukazzjoni
kulturali	kulleġġi	prinċipal	mid-dar	għalliem

L-Edukazzjoni tibda ____________________ , imma dan mhux biżżejjed. Għalhekk hemm l-iskola biex tgħin lill-ġenituri ____________________ ta' wliedhom.

Fil-____________________ it-tfal jitgħallmu jilagħbu flimkien u jaqsmu ma' ħaddieħor. Ta' ____________________ snin jibdew l-iskola Primarja.

Barra milli jitgħallmu jaqraw u jiktbu b'żewġ lingwi, huma jistudjaw ir-Reliġjon u l-Matematika, kif ukoll suġġetti ____________________ bħall-Arti u l-Mużika fost oħrajn.

Fl-iskola Sekondarja, għal kull suġġett hemm ____________________ differenti. F'Malta l-iskejjel huma mqassma f'għaxar ____________________ u kull wieħed minnhom jitmexxa minn ____________________.

Meta l-istudenti jispiċċaw is-snin tal-iskola Sekondarja, dawk li jagħżlu li jkomplu ____________________, l-ewwel jattendu l-*Junior College* u wara għandhom għażla bejn l-MCAST u ____________________.

4. Dawn huma xi attivitajiet li jagħmlu t-tfal wara l-ħin tal-iskola.

- għajnuna lill-ġenituri fix-xogħol tad-dar
- sehem f'attivitajiet sportivi mal-klabb jew ma' tal-familja
- riċerka fuq il-kompjuter/internet għal temi li jkunu mgħallma l-iskola
- jaraw programmi fuq it-TV jew logħob fuq it-*tablet/playstation*
- qari ta' kotba u studju
- irqad biżżejjed matul il-lejl u ħin għall-mistrieħ matul il-jum
- parteċipazzjoni f'attivitajiet reliġjużi bħal quddiesa u duttrina
- żjara lil xi qraba f'darhom, f'dar tal-anzjani jew l-isptar

Mil-lista t'hawn fuq agħżel attività li hija: **(2 marki)**

Dritt ____

____

Dmir ____

____

5. Wieġeb dawn fil-qosor. **(2 marki)**

a) X'jiġri jekk ma norqdux biżżejjed bil-lejl?

____

b) Għaliex taħseb li l-logħob huwa importanti?

____

6. **Agħti eżempju biex tispjega <u>kull waħda</u> minn dawn.** **(3 marki)**

a) Kif tista' tgħin fid-dar?

____

____

b) X'tagħmel fil-ħin liberu tiegħek?

____

____

ċ) Kif jgħinek il-qari?

____

____

7. **Immarka (✓) biex turi jekk hux VERU jew FALZ.** **(2 marki)**

		VERU	FALZ
1	Il-ħaxix u l-ħut huma tajbin għal saħħitna.		
2	L-eżerċizzju jgħajjina u ħażin għall-qalb.		
3	Tista' tiekol ħelu kemm trid basta taħsel snienek wara.		
4	Il-mediċini għandna noħduhom biss fuq il-parir tat-tabib.		

8. Qabbel kolonna A ma' B biex turi x-xebh bejn id-dinja tax-xogħol u dik tal-iskola. Ara l-eżempju. (3 marki)

	Kolonna A		Kolonna B
1	*Ħafna nies iqumu kmieni biex imorru għax-xogħol.*		Jekk nasal tard l-iskola nista' naqla' xi ċanfira u nitlef mil-lezzjoni.
2	Missieri jaħdem f'fabbrika u ommi taħdem f'uffiċċju.		L-iskola jkolli ħafna okkażjonijiet fejn irrid naħdem fi grupp.
3	Jekk ħaddiem ma jasalx fil-ħin ikollu problemi mal-imgħallem.		L-istudju fih is-sagrifiċċju u mhux dejjem ikolli aptit.
4	Xi xogħol irid jitkompla d-dar wara l-ħin tax-xogħol.	***1***	***Biex nasal l-iskola fil-ħin hemm bżonn li nqum kmieni.***
5	Biex ix-xogħol isir sew jeħtieġ li l-ħaddiema jaħdmu id f'id bħala tim.		Bl-istudju jien nipprepara ruħi biex 'l quddiem insib ix-xogħol li nixtieq.
6	Kull xogħol fih xi forma ta' tbatija.		Jien nattendi l-iskola Primarja u ninsab fil-5 klassi.
7	Ix-xogħol jipprovdi l-flus li hemm bżonn biex ngħixu ħajja komda.		Il-*homework* jurini jekk fhimtx il-lezzjoni jew le.

IS-SAJD U L-AKKWAKULTURA

9. Immarka l-kaxxa t-tajba. (5 marki)

a) Sajjieda li jaqilgħu x'jieklu mis-sajd biss insejħulhom sajjieda

part-time.	full-time.	dilettanti.

b) Raħal ewlieni tas-sajd f'Malta huwa

l-Imġarr.	s-Siġġiewi.	ż-Żurrieq.

ċ) Il-parti tal-baħar madwar il-gżejjer Maltin, li tingħata lil sajjied biex jistad fiha tissejjaħ

rixa.	rimja.	rima.

d) Waħda mid-dgħajjes li jużaw is-sajjieda għandha l-poppa u l-pruwa ġejjin għall-ponta. Din hija

l-luzzu.	l-kajjik.	l-frejgatina.

e) Skont riċerka li ssir kull sena, in-numru ta' sajjieda *full-time* fi gżiritna minn sena għal oħra qiegħed

dejjem jiżdied.	dejjem jonqos.	jibqa' l-istess.

10. **Mario u Charmaine, studenti tal-5 sena, għamlu intervista lil sajjied f'San Pawl il-Baħar. (10 marki)**

Imla l-vojt bi kliem li jinsab fil-kaxex.

l-maltemp	l-kompetizzjoni	GPS	jiżbogħ	fl-art
familja	x-xbiek u n-nases	l-iskandal	għalf	r-radju

a) Liema xogħol jagħmel sajjied qabel joħroġ fuq il-baħar biex jistad?

"Ix-xogħol tas-sajjied jibda ________________, ħafna qabel ma jiftaħ l-istaġun tas-sajd. Is-sajjied irid ________________ id-dgħajsa u jara li tkun tiflaħ għall-baħar biex ma tkunx ta' periklu. Irid jipprepara ________________ u jara li jkunu nodfa u fuq kollox mhux imtaqqbin. Irid jaħseb ukoll għall-________________ li jrid juża waqt is-sajda. "

b) X'inġenji tuża fuq id-dgħajsa tiegħek?

"Għandi l-________________ u r-radar biex inkun naf eżatt fejn qiegħed. Biex nikkomunika mal-port nuża ________________. Sabiex inkun naf il-fond tal-baħar u jekk il-post huwiex tajjeb biex nistad għandi strument li jissejjaħ ________________."

ċ) X'inhuma l-problemi li jħabbat wiċċu magħhom kull sajjied?

"L-akbar periklu huwa ________________. Imbagħad ġieli ddum ġranet sħaħ mifrud mill-________________ u ma tkunx taf jekk is-sajda tkunx tajba biżżejjed. Dan barra ________________ minn sajjieda barranin li huma attrezzati ħafna aktar minna għas-sajd."

11. **Ikteb in-numri *2* sa *6* fil-kaxxi biex tirranġa wara xulxin is-sentenzi dwar is-sajd tal-lampuki. Ara l-eżempju. (5 marki)**

	Is-sajjieda jdawru l-kannizzati b'xibka u din tingħalaq u tittella' bil-ħut maqbud fiha.
	Il-lampuki jittieħdu l-Pixkerija biex jinbiegħu.
1	***Qabel jibda l-istagun, is-sajjieda jorbtu sufri, xkejjer u weraq tal-palm biex jagħmlu l-kannizzati.***
	Il-lampuki jmur għad-dell taħt il-kannizzati.
	Biex il-kannizzata ma tinġarrx mal-kurrent, tintrabat b'ħabel ma' knatan li jintefgħu f'qiegħ il-baħar.
	Biex il-ħut jibqa' frisk, jitpoġġa f'kavetti u jitgħatta bis-silġ.

12. **Ikteb <u>3 sentenzi</u> differenti <u>fuq waħda</u> minn dawn. (6 marki)**

a) Is-sajd bla rażan (*overfishing*)

b) L-awrata

ċ) Il-*fishfarms*

____

____

____

____

____

13. **Aqta' sinjal taħt it-tajba.** **(3 marki)**

a) Iċ-Ċentru tal-Akkwakultura jinsab (iċ-Ċirkewwa, Marsaxlokk, Marsalforn, ir-Rabat).

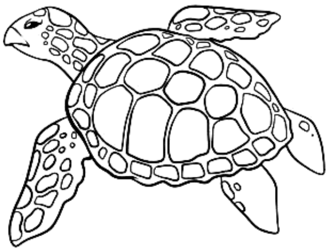

b) Dan iċ-Ċentru qiegħed fit-Torri (l-Aħmar, tal-Pixkerija, ta' San Ġiljan, ta' San Luċjan).

ċ) Barra mit-trobbija tal-ħut, fiċ-Ċentru jsir ukoll studju fuq (is-sajd, il-fejqan tal-mard, it-tisjir, il-bejgħ) tal-ħut.

d) Meta jikber biżżejjed, il-ħut jittieħed (il-Pixkerija, fil-lukandi, fil-fishfarms, fir-ristoranti) biex jitkabbar.

e) Ħafna mill-ħut li jitkabbar hawn jiġi esportat lejn (Sqallija , l-Italja, l-Amerka, il-Ġermanja).

f) Ħuta ewlenija li titkabbar bl-akkwakultura hija l- (mulett, lampuka, awrata, pixxispad).

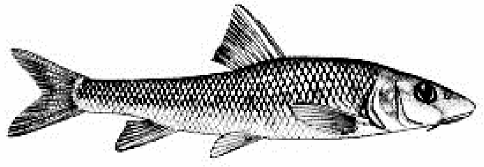

MILL-GĦERIEN GĦALL-ISKYSCRAPERS

14. Qabbel billi tikteb in-numru fil-kaxxi l-vojta. Ara l-eżempju.

(5 marki)

1	***L-eqdem forom ta' kenn li kellu l-bniedem***		l-arkeoloġi għamlu skavi u sabu ħafna fossili ta' annimali differenti.
2	F'Għar Dalam, qrib Birżebbuġa		xi bdiewa kienu joqogħdu fl-għerien qrib l-għelieqi tagħhom.
3	Minn fdalijiet li nstabu f'dan l-għar naturali		f'post li llum jissejjaħ Skorba, qrib l-Imġarr Malta.
4	Fil-Fawwara, qrib is-Siġġiewi, sa ftit żmien ilu		kien għad hemm familji jgħixu fl-għerien flimkien mal-annimali li kienu jrabbu.
5	F'Għar il-Kbir qrib il-Buskett u Dingli Cliffs, sas-sena 1800	***1***	***kienu l-għerien naturali fil-blat.***
6	Fil-Preistorja, in-Neolitiċi bnew għerejjex miz-zkuk u mit-tajn		sirna nafu li l-ewwel nies Neolitiċi li għexu hawn Malta ġew minn Sqallija.

15. Semmi. **(4 marki)**

a) Vantaġġ wieħed li kellu min kien jgħix ġol-għerien.

____

____

b) Problema waħda li taħseb li kellu min kien jgħix fl-għerien.

____

____

16. **Imla l-vojt bi kliem mogħti.** **(10 marki)**

villa	barrieri	girna	briks	skyskrapers
blokk	konkrit	irziezet	Qasam tad-Djar	flett

Id-djar fil-gżejjer tagħna huma mibnija f'daqsijiet u stili differenti.

Fil-kampanja għadna naraw l-______________________ fejn dari kien joqgħod xi bidwi mal-familja tiegħu. Dan kellu wkoll xi ______________________ fejn kien iżomm l-għodda tal-għalqa.

Il-popolazzjoni dejjem tikber. Dan iġib il-ħtieġa ta' aktar djar. Hemm min għandu l-mezzi biex jibni ______________________ maqtugħa għaliha u mdawra b'xi ġardin kbir. Oħrajn imorru joqogħdu f'______________________ fejn issib ringiela ta' djar b'żewġ sulari mibnija pjuttost waħda bħall-oħra.

Hemm min jagħżel li joqgħod fi ______________________ li jagħmel parti minn ______________________ bini b'ħafna djar li tidħol għalihom minn bieb prinċipali. Xi ngħidu mbagħad għall-bini għoli li naraw Tas-Sliema u Paceville. F'dawn l-ispeċi ta' ______________________ joqogħdu ħafna nies. Il-ġebla tal-franka li tinqata' mill-______________________ tintuża ħafna fil-bini tad-djar. Iżda llum jintużaw ukoll ______________________. Għas-soqfa, jintuża l-______________________ li huwa taħlita ta' ramel, żrar u siment.

17. Kompli dawn f'sentenza. **(4 marki)**

a) Il-gallariji Maltin ______________________________

____

b) Fl-antik, is-soqfa tad-djar ______________________________

____

ċ) Il-vantaġġ tal-aluminju hu ______________________________

____

d) Il-krejnijiet jintużaw biex ______________________________

____

TMIEM IL-KARTA